

Школовање војних pilota

ГОСПОДАРИ НЕБА

Пише Душан ГЛИШИЋ

Фото: Горан Станковић, Страхиња Петковић и Предраг Вучковић

Извршавајући задатке за које су се школовали, самостално или у формацијама, дању и ноћу, у сложеним временским условима, пилоти борбених авиона и хеликоптера плове међу облацима, притом изводе и веома захтевне маневре, различитог нивоа сложености и ризика, испитујући крајње могућности летелице, али и сопствене. Иако летач не може да буде свако ко то сања, када се жеље, упорност, страсти и мотивација покlope са захтеваним психофизичким предиспозицијама и завидним нивоом когнитивних способности, врата Војне академије за путовање ка звездама и остварењу снова су отворена. И док једриличари, змајари, падобранци па и пилоти цивилне авијације небеским плаветнилом само плове, пилоти борбених ваздухоплова небом господаре.

Пут ка звездама, најпре у дејим сновима и маштањима, а затим и у стварности, током школовања за pilota борбеног авиона или хеликоптера поплочан је немалим бројем препрека, изазова и тешкоћа. На неке је, упорним радом, непрекидним учењем и вежбањем, истрајношћу, борбеношћу могуће утицати, а на неке није. Јер да би кандидат за pilota то заиста и постао, да би после петогодишњег, понекад и исцрпљујућег теоријског и практичног образовања на студијском програму Војно ваздухопловство на Војној академији, најзад добио пилотски знак и као професионални летач сео у кокпит борбене летелице, поред велике жеље и високе мотивације, потребно је поседовање специфичних психофизичких и карактерних особина, које војне пилоте одликују у односу на све остале љубитеље висина. Иако је данас све више оних који уживају у пловидби међу облацима, процењује се да способности за pilota борбеног авиона поседује свега неколико процената, можда два или три одсто светске популације.

Док једриличари, змајари, падобранци па и пилоти цивилне авијације небеским плаветнилом само плове, пилоти борбених ваздухоплова небом господаре. Пилоти борбених ваздухоплова, извршавајући задатке за које су се школовали, самостално или борбеним формацијама, дању и ноћу, понекад и у врло лошим временским условима, плове међу облацима, притом изводе и веома за-

хтевне маневре, различитог нивоа сложености и ризика. Зато пилот борбеног авиона ипак не може да буде свако ко то жели. А када се жеље, упорност, страсти и мотивација поклопе са захтеваним психофизичким предиспозицијама и завидним нивоом когнитивних способности, врата Војне академије за путовање ка звездама и остварењу снова су отворена.

ФИЛТЕРИ ИЗДРЖЉИВОСТИ

Да школовање пилота носи низ специфичности и изазова у односу на друге студијске програме, сведочи пуковник доц. др Славиша Влачић, начелник Катедре војног ваздухопловства Војне академије и стални сарадник нашег листа.

– Изазови почињу већ након првог, класичног пријемног испита, на којем будући пилоти морају да покажу захтевани ниво знања из математике и одговарајући ниво физичке способности. Након тога следе здравствени прегледи у трајању од седам дана, који се обављају на Ваздухопловномедицинском институту у Београду. Здравствени критеријуми за пилоте борбених летелица веома су високи и усклађени су са стандардима који важе и у другим, водећим војним ваздухопловствима. Здравствено способни кандидати затим приступају падобранској обуци, која је још један филтер издржљивости, способности и мотивације младих људи да буду војни пилоти.

Последњу фазу селекције представља селективно летење, где се током августа сваке године обавља процена летачке подобности пријављених кандидата. Процена се врши у ваздуху, на лаким клипним авионима *ујџа-75* и реализују је искусни наставници летења. Тек по савладавању и ове, последње препреке, кандидати добијају статус кадета и започињу школовање за војне пилоте – каже пуковник Влачић и додаје да се прва фаза школовања одвија у учионицама, кабинетима и на полигонима Војне академије, где се будући пилоти, попут њихових колега с других студијских програма, припремају за официрске дужности, али и почетак озбиљне и захтевне летачке обуке.

У ту сврху, током протеклих неколико година, на Војној академији начињен је велики искорак у смислу осавремењавања наставног процеса и наставне базе. Премда у тој фази кадети још не лете, доступност савремене ваздухопловне литературе и коришћење тренажера летења и најновијих интерактивних и других наменских софтвера кадетима пружа јасну слику о циљу њиховог школовања и усмерености ка летачком позиву.

– У наставни процес укључени су искусни наставници летења, који су већи део каријере провели у летачким јединицама, чиме се на ефикасан начин повезују теоретска и практична, примењива знања. Такође, предмети из студијског програма су у великој мери компатибилни са називом и садржајима предмета дефинисаних међународ-

ним стандардима за школовање пилота, чиме се већ на старту школовања будући пилоти привикавају на шире ваздухопловно окружење и прилагођавају учешћу у ваздушном саобраћају и на међународном нивоу. Наравно, ти предмети не умањују значај изучавања специфичних војних предмета, неопходних у формирању основних знања и вештина будућих војних пилота – подвлачи пуковник Влацић.

ПРЕСУДНО СЕЛЕКТИВНО ЛЕТЕЊЕ

О томе ко може да буде војни пилот, након положеног пријемног испита за упис у Војну академију и ригорозних медицинских прегледа, коначно одлучују наставници летења, професионални пилоти борбених авиона и хеликоптера. Командант 252. школско-тренажне авијацијске ескадриле у 204. ваздухопловној бригади потпуковник Бошко Шербеџија истиче да наставници, током тог првог и за све кандидате најважнијег, пресудног и непоновљивог селективног летења, поред осталог, процењују интелектуалне, емоционалне, моторичке и друге способности кандидата за пилоте. И поред разумљиве жеље да изађу у сусрет девојкама и младићима који сањају о управљању борбеним ваздухопловима, остају тврда срца и бескомпромисних захтева.

– Тако мора да буде – каже потпуковник Шербеџија, додајући да селективно летење представља завршну фазу у избору кандидата за студијски програм Војно ваздухопловство на Војној академији. – Током тог дела селекције кандидата добија се комплетна слика о његовој ефикасности у разним виртуелним, или реалним, летачки стресним ситуацијама. Селективно летење је круна свестране и свеобухватне селекције, током које се процењују радне и интелектуалне способности кандидата (припрема за летење, редовни и ванредни поступци, схватање и памћење летачких задатака, визуелна оријентација, одређивање положаја ваздухоплова по инструментима, правилност у извођењу

АКРЕДИТОВАНО ОБРАЗОВАЊЕ ПИЛОТА

Школовање и обучавање пилота борбених ваздухоплова на територији Србије има традицију дугу један век. Током тог периода њихово образовање и оспособљавање одвијало се кроз различите институционалне форме у центрима, училиштима, академијама.

Данас се образовање војних летача одвија на Војној академији Универзитета у Београду, на студијском програму Војно ваздухопловство. Практична обука изводи се ослонцем и у сарадњи са летачким јединицама РВ и ПВО. То је уједно и једини акредитовани студијски програм за школовање пилота у Републици Србији на једној високошколској установи. По завршетку школовања будући официри, осим што постају пилоти, добијају и диплому мастер инжењера војног ваздухопловства. Школовање пилота за потребе Војске Србије по важећем студијском програму траје пет година. Најважнији део тог студијског програма, осим саме летачке обуке, представљају садржаји из машинског и саобраћајног инжењерства. Поред наставног особља Војне академије, у наставни процес укључени су и професори других државних универзитета, пре свега са Машинског и Саобраћајног факултета Универзитета у Београду.

поступака и сналажење у ванредним приликама), перцептивне и моторне особине (осматрање, учовање положаја ваздухоплова у простору, процена инерције, брзине, одстојања, угла, правца и радијуса ваздухоплова, пажња, адекватност у руковању командама лета и мотора, координација покрета и учовање и исправљање грешака), емоционалне особине (борбеност и узбуђеност за време лета) и резултујуће способности (мотивација за летење, физичко и психичко подношење летења, темпо напредовања, колебање у летењу и дисциплина у извршавању летачких задатака)...

Много тога се оцењује, критеријуми су високи и мали број кандидата за pilota их коначно и задовољи. За разлику од већине других занимања, летачки позив не захтева само високе интелектуалне и психомоторне способности, него подразумева и стабилне личности, отпорне на стрес и с високом психофизичком кондицијом. То су, каже потпуковник Шербеџија, најгрубље формулисани предуслови, чије испуњавање обећава да ће професионални борбени пилот успешно извршавати летачке задатке на дуги рок.

– Квалитет сваког припадника рода авијације представља, у ствари, квалитет и снагу Ратног ваздухопловства и Војске Србије уопште. Користећи знања и вештине својих припадника, авијација остварује жељени успех у извршавању постављених задатака и на основу тога планира сопствени развој. Из тога недвосмислено произлази да је успех рода авијације остварљив у оној мери у којој су њени припадници оспособљени, мотивисани и прилагодљиви да изазове који су пред њима реше квалитетно и у што краћем року. Због тога процес регрутације и примарне селекције будућих pilota има изузетан значај приликом одабира људства које ће приступити најделикатнијем делу селекције, а то је летачка обука. С обзиром на савремене трендове у ваздухопловству, вишенаменску улогу нових ваздухоплова и енормно повећање њихове борбене употребљивости, као и повећање психофизичких напора pilota приликом њихове употребе, потпуно је оправдано примати само кандидате који у потпуности испуњавају најстроже критеријуме. Зато селекцији кандидата и селективном летењу придајемо толики значај – подвлачи потпуковник Шербеџија.

Потпуковник
Бошко Шербеџија

Током њој дела селекције кандидата добија се комплетна слика о његовој ефикасности у разним виртуелним, или реалним, летачки ситуацијама. Селективно летење је круна свесјане и свеобухватне селекције, током које се процењују радне и интелектуалне способности кандидата...

Капетан
Сандра Богуновић

Од нас се очекује да пројозирамо њихов даљи развој у летењу и остварење амбициозног циља, а то је да их, кад дође време за то, у четвртој и петој години Војне академије, научимо управљању сложеном и веома скупом ваздухопловном техником. Зато наставник летења, и сам пилот, има велику одговорност.

НЕПОНОВЉИВА УЛОГА НАСТАВНИКА

Значај улоге наставника летења у процесу стварања pilota РВ и ПВО не огледа се само у његовој одговорности за квалитет будућег елитног кадра авијацијских и хеликоптерских ескадрила већ и у околности да су у тој изузетној и свеобухватној тријажи прва, права препрека. Јер кад кандидат за pilota, захваљујући испољеним изузетним психофизичким и карактерним предиспозицијама и доказаном знању на не тако лако пријемном испиту, на којем је најважнија математика, успешно одговори и веома захтевним тестовима ваздухопловне медицине, међу којима су одговарајућа способност оријентације у ваздуху, задовољавајући ниво брзине и обима перцептивног резоновања, висока физичка издржљивост, оптерећење на великим висинама и брзинама, толеранција на стресове, испити у посебним условима у хуманој центрифуги, хипобаричној комори или на уређајима за просторну (дез)оријентацију, дакле кад све то прође, наћи ће се пред наставником летења који ће, у авиону и на небу, проверити све до тада исказане вредности кандидата и позвати га да покаже оне одсудне.

Капетан пилот Сандра Богуновић је већ три године наставник летења у 252. школско-тренажној ескадрили. Војну академију завршила је 2011. године, у првој генерацији девојака pilota РВ и ПВО Војске Србије. Иако млада, тек десетак година старија од кандидата за будуће pilote, већ је показала да поседује све особине искусних наставника. Истичући да је правилна и непристрасна процена истинских квалитета будућих колега предуслов успешне селекције, али и јачања оперативних способности јединице у којој ради, сваком кандидату прилази на други, њему одговарајући, начин.

– Сваки је кандидат прича за себе. Док једном треба прићи оштро, командом, други покаже више успеха ако му се приступи блаже, мирније. Наш је интерес да током селективног летења сваки кандидат покаже највише што може, при чему евентуалне грешке нису елиминисује. Грешити се може, али не у одлучности, амбицијама, прецизности, брзини реаговања. Грешке се отклањају учењем, али се неке не могу савладати, ма колико се усавршавали. Зато не могу сви да прођу селекцију. Искуства говоре да тек двадесетак одсто већ изабраних >

пролазе и селективно летење. На наставнику је да открије и најскривеније потенцијале кандидата за пилота и да их извуче на површину, да их и будући пилот постане свестан. Зато је, поред осталог, потребно да познајемо психологију, андрагогију, методологију и методiku извођења летачке обуке, да од кандидата извучемо највише што можемо, да током лета тестирамо његове психофизичке особине и способности, да проверимо брзину реаговања у различитим условима... Познавање и разумевање понашања кандидата за време лета битни су предуслови за успех у нашем раду, односно правилну процену њихове подобности за летење. Од нас се очекује да прогнозирамо њихов даљи развој у летењу и остварење амбициозног циља, а то је да их, кад дође време за то, у четвртој и петој години Војне академије, научимо управљању сложенем и веома скупом ваздухопловном техником. Зато наставник летења, и сам пилот, има велику одговорност. Он мора да познаје и човека и технику, а посебно специфични тип ваздухоплова на којем обавља летачку обуку, како би знао шта да очекује током одређених фаза селективног летења, како од машине, тако и од кандидата. Из тога произлази да смо, поред специјалисте учитеља одређених вештина, истовремено и васпитачи, који у процесу изградње свести кандидата о летачком позиву, али и касније, током обуке кадета четврте и пете године Војне академије, личним примером комплетирамо слику пилота код нашег будућег колеге – рекла је капетан Сандра Богуновић.

ПЕРМАНЕНТНА ОБУКА И УСАВРШАВАЊЕ

Најважнији задаци 252. школско-тренажне ескадриле у саставу 204. ваздухопловне бригаде РВ и ПВО јесу основна и напредна летачка обука и школовање кадета на студијском програму Војно ваздухопловство на Војној академији. То, наравно, нису једини њени задаци, али се обуци и усавршавању пилота поклања највећа пажња. Јер после три године савлађивања општих теоријских и практичних знања и вештина, будућност авијације, кадети Војног ваздухопловства, поново долазе у јединицу у којој су као кандидати прошли прву, најважнију селекцију и почињу прак-

Мајор
Бојан Тркуља

Јединица је опремљена лаким вишенаменским хеликоптерима „џазела” и средњим транспортним хеликоптерима Ми-17, са опремом за извршавање разноврсних задатака. Уз извршавање својих наменских задатака и подизање стручно-летачке осведочености, интензивно радимо и на подмлађивању летачкој и нелетачкој кадра.

Капетан
Ања Крнета

У јединици реализујемо основну летачку обуку кадета четврте године Војне академије на хеликоптерима типа „џазела”, што подразумева савлађивање одређених летачких раздела, њихову основну, навигацијску, инструменталну, трујну и ноћну летења.

тично да се оспособљавају за пилота. У четвртој години они ће у 252. школско-тренажној авијацијској ескадрили летети на авиону *ласџа*, на коме ће да савладају основно, навигацијско, групно, инструментално и ноћно летење и исто то на тренажеру. Увођењем савременог школског авиона *ласџа* у обуку кадета знатно се допринело подизању нивоа и квалитета летачке обуке, а самим тим и свеукупном јачању оперативних способности РВ и ПВО.

Наравно, теорија је и тада саставни део њиховог образовања за пилота. У петој години исти летачки раздели, али други тип авиона. Током те последње године Војне академије кадети лете на авиону *супериалед Г-4*, на коме увежбавају и савлађују још и основе борбене обуке у гађању, ракетирању ... И готово сваки део обуке за пилота представља некакав облик селекције. Стичући све више знања биће на сталној провери својих наставника, касније и инструктора летења, од којих ће и с којима ће током сваког лета увежбати и сазнати нешто ново.

Баш као и будући пилоти хеликоптера који завршне године Војне академије, сем у 714. противоклопној хеликоптерској ескадрили у Краљеву, проводе и у 890. мешовитој хеликоптерској ескадрили у Батајници, намењеној, поред осталог, за реализацију летачке обуке са кадетима. Њени задаци се тиме не завршавају, јер ескадрила, према речима заменика команданта јединице мајора Бојана Тркуље, обавља и превозење ваздушним путем снага и средстава Војске Србије, реализује операције трагања и спасавања, као и задатке непосредне ватрене подршке, учествује у операцијама подршке цивилним властима и, наравно, одржава максималну исправност ваздухоплова у свом нивоу одржавања.

– Јединица је опремљена лаким вишенаменским хеликоптерима *џазела* и средњим транспортним хеликоптерима Ми-17, са опремом за извршавање разноврсних задатака. Уз извршавање својих наменских задатака и подизање стручно-летачке оспособљености, интензивно радимо и на подмлађивању летачког и нелетачког кадра, каже мајор Тркуља и напомиње да је међу млађим наставницима и капетан Ања Крнета, пилот хеликоптера од 2011. године, која оспособљава већ трећу генерацију кадета.

ЗАВРШЕНА ОБУКА ПИЛОТА ХЕЛИКОПТЕРА У КРАЉЕВУ

На Војном аеродрому „Морава“ у Лађевцима код Краљева у 714. противоклопној хеликоптерској ескадрили 98. ваздухопловне бригаде своју обуку завршили су кадети који ће ускоро бити промовисани у прве официрске чинове. Обучавајући се по наставном плану и програму Војне академије кадети су под будним оком својих наставника, после савлађивања раздела основног, навигацијског и инструменталног летења у првом делу школовања, своју пажњу усмерили на ноћно летење, летење на малим висинама и, посебно важно, летење у наоружаном хеликоптеру *гама*. Борбеној обуци на тим хеликоптерима претходила је обука на *газели* у четвртој години на аеродрому у Батајници. Завршетком обуке у 714. ескадрили кадети су стекли добру основу за наставак образовања и усавршавања на неком од хеликоптера у јединицама РВ и ПВО, било да је реч о хеликоптеру Ми-35М, Ми-17 или Х-145М. Стеченим теоријским и практичним знањем они су оспособљени за наставак обуке на сваком од тих хеликоптера, чиме свакако јачају борбени строј ваздухопловних бригада РВ и ПВО Војске Србије.

Невена Маричић

– У јединици реализујемо основну летачку обуку кадета четврте године Војне академије на хеликоптерима типа *газела*, што подразумева савлађивање одређених ле-

тачких раздела, попут основног, навигацијског, инструменталног, групног и ноћног летења. Наравно да сваки тај део летачке обуке кадети најпре науче теоријски, на земљи, затим полагају тестове и тек онда улазе у хеликоптер и вежбају у ваздуху. После сваког раздела очекује их и практично полагање, да би, после комплетног савлађивања претходног, започели савлађивање вештина наредног дела обуке. Након тога будући пилоти хеликоптера одлазе на распуст да би у петој години школовање наставили на другом типу хеликоптера и уз друге изазове и провере – каже капетан Крнета.

Сви они имаће још селективних летова, на којима ће проверавати стечене вештине и знање, али ће то бити напредна селекција, потребна при свакој промени типа авиона или хеликоптера којим управљају. Биће то селекција у склопу усавршавања и преобуке за савременије и савршеније летелице бомбардерске или ловачке авијације, за модерније и моћније вишенаменске хеликоптере, за које је увек потребно више знања, вештине и рутине, више способности.

Пилоти су, уосталом, увек на тестирању и непрекидном усавршавању. Јер они не одустају. То је такав позив. Нису надљуди, али су изузетни и све их је мање. Зато им треба поклонити пажњу и значај који, с обзиром на изванредне и ретке способности, заслужују.!